

1986

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ HUMAN RIGHTS ASSOCIATION

Necatibey Cad. 82/11-12,
Kızılay – Ankara
Tel: 00 90 312 230 35 67-68-69
Faks: 00 90 312 230 17 07
E-mail: posta@ihd.org.tr,
<http://www.ihd.org.tr>

RİZE-KALKANDERE L TİPİ KAPALI CEZAEVİ ARAŞTIRMA VE İNCELEME RAPORU

12 Ağustos 2010

OLAY

Çeşitli tarihlerde İnsan Hakları Derneği Genel Merkezi'ne ve Diyarbakır Şubemize yapılan, mahpus ve ailelerinin başvurularında, Rize-Kalkandere L Tipi Kapalı Cezaevi'nde ciddi hak ihlallerinin yaşandığı iddia edilerek derneğimizden yardım talep edilmiştir. Bunun üzerine anılan ceza evinde insan hakları çerçevesinde araştırma ve inceleme yapma gereği duyulmuştur.

AMAÇ

Mevcut yasaların suç saydığı fiiller ya da fikirlerden dolayı tutuklanan ve hüküm giyen mahpusların cezaevlerinde tutulmaları tedbir amaçlıdır. Bu tedbir ya da ülkemizdeki uygulamasıyla cezalandırma biçimi olan mahpusluk, bir başka ifadeyle, özgürlüğünden yoksun bırakma hali, her anlamda bir kısıtlama halidir. Yaşanan ihlaller, mahpusluğun doğasından kaynaklanan sınırlama halini de aşarak insan onuruna yakışmayan uygulamalardan kaynaklanmaktadır. Uluslar arası standartlarda da belirtildiği üzere alıkonulma, kendi doğasından kaynaklanan sınırlamalar dışında başka herhangi bir sınırlamayı içermemesi gerekirken bir kısmı genel devlet politikalarından, bir kısmı ise keyfi uygulamalardan kaynaklanan nedenlerle hemen her alanda ciddi sınırlamalar ve hak ihlalleri yaşanmaktadır. Bu anlamda Rize-Kalkandere cezaevinde yaşandığı iddia edilen hak ihlallerinin tespitinin yapılarak, rapor hazırlanması ve bu raporu ilgili ve yetkili kurum ve makamlara göndererek, maddi gerçeğin açığa çıkarılmasına katkıda bulunmak, kamuoyunun gerçek bilgiye ulaşmasını sağlamak, çeşitli ulusal ve uluslar arası mevzuatlarda güvence altına alınan hakların kullanılmasına katkıda bulunmak, fail ya da failer hakkında gerekli soruşturmanın başlatılmasını talep etmek amacıyla bir insan hakları heyeti oluşturulmuştur.

HEYETİN OLUŞUMU

Heyetimiz, İHD Genel sekreteri Sevim Salihoğlu, Diyarbakır Şube Saymanı M. Raci Bilici ve Diyarbakır Şube yöneticilerinden Serdar Çelebi ve İbrahim Çeliker den oluşmuştur.

Heyet, 04.08.2010 tarihinde Rize ili Kalkandere ilçesine gitmiştir. Gitmeden önce anılan ilçenin savcısı ve cezaevi müdüründen randevu talep edilmiş ancak, cumhuriyet savcısı Davut Yılmaz imzasıyla "Rize L Tipi Kapalı Ceza infaz kurumu idari yönden Rize Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı olduğu nedenle randevu talebiniz uygun bulunmamıştır" ibareli yazı genel merkezimize yollandığından savcı ile görüşülememiştir.

İnsan Hakları Derneği (İHD) hükümet dışı bağımsız ve gönüllü bir kuruluştur. 1986 yılında 98 insan hakları savunucusu tarafından kurulan derneğin günümüzde 28 şubesi, 4 temsilciği ve 10.938 üyesi bulunmaktadır. Türkiye'deki en eski ve en büyük insan hakları örgütü olan İHD'nin "tek ve belirli amacı, 'insan hak ve özgürlükleri' konusunda çalışmalar yapmaktır."

Heyetimizde bulunan Diyarbakır şubemiz yöneticilerinden Serdar Çelebi ve İbrahim Çeliker Avukat olduklarından cezaevinden İHD'ye başvuran mahpuslarla (tamamı ile değil) görüşme yapmıştır.

YAPILAN GÖRÜŞMELER

Mahkum A: “Cezaevi içinde herhangi bir aktiviteye (spora ve sohbete berbere vs) giderken, infaz koruma memurları tarafından tüm mahpuslar duvar dibinden tek sıra halinde yürütülüyor. Bu uygulama her ne kadar güvenlik gerekçe gösterilerek yapıldığı iddia ediliyorsa da bu doğru değildir. Cezaevi idaresinin tamamen keyfi olarak yaptıkları onur kırıcı bir davranıştır. Bizim bu uygulamayı kabul etmemiz mümkün değildir. Bu uygulama nedeni ile cezaevinde hiçbir aktiviteye çıkamıyoruz. Günde iki sayım yapılıyor. Ancak her sayım herhangi bir bahane ile gergin bir şekilde geçiyor. Biri gelip terlik giyilmiş diye tartışma çıkıyor. Bazen kavgaya bile dönüşüyor.

Cezaevinde sürekli olarak bizimle ilgilenen Yücel, Sabahattin ve Zafer isimli 3 infaz koruma memuru vardır. Bu memurlar sürekli olarak gerginlik çıkartmak için en ufak sorunu bile büyütüp bizim hücre cezası almamızı sağlıyorlar. Burada bulunan siyasi mahpusların neredeyse tamamı sudan sebeplerle hücre cezaları almışlardır. Arkadaşlarından biri sakız çiğnedi diye ceza aldı. Cüneyt, top sakallıdır diye zorla götürüp traş ettiler. Oysa biz 6–7 aydır berbere gidemiyoruz. Bizleri sürekli olarak kışkırtılmak isteniyor. Sırf gerginlik çıksın ceza verilsin, infazlar yaşansın ve sindirilelim diye.

Cezaevine ilk gelişte gelen herkesi anadan doğma soyuyorlar. Tepki gösterenlere ise sorgusuz sualsiz hücre cezaları verilmektedir. Ben bu yüzden 3 gün hücre cezası aldım. Hücre cezasının adli hükümlüler ile yan yana çektiriyorlar.

Kültür bakanlığın bandrolünü taşıyan bazı kitaplar dahi bazen verilmeyebiliyor. Komisyonda geçmemiş gerekçesiyle okuduğumuz kitaplardan çıkardığımız notlar dahi eimizden alınmaktadır. Gardiyanların bazıları daha önce bölgede görev yapmış ve içinde asker kökenli ve özel harekâtçıların olduğu insanlar görev yapmaktadırlar. Bizim her sorumuz bunların bizimle muhatap olmalarından kaynaklıdır. Bunlar sanki özel olarak bize tahsis edilmişlerdir. Sürekli olarak onlar ile muhatap bırakılıyor. Her türlü sorunumuzla bilinçli olarak onlar ilgilenmektedirler.

Yazdığımız hiçbir dilekçenin cevabı gelmiyor. Çünkü hiçbir dilekçemiz işleme alınmadığı gibi savcılığa ve adalet bakanlığına gönderdiğimiz dilekçeler gönderilmiyor.

Cezaevi doktoru var. Ancak revire çıkma taleplerimiz karşılanmıyor. Hasan Kaçar arkadaşımızın ciddi bir rahatsızlığı var. Ayda bir doktora gitmesi lazım, götürülmüyor. Revirdeki doktorun yaklaşımı bizlere karşı iyi, doktordan herhangi bir şikâyetimiz bulunmamaktadır. Ancak doktora ulaşmıyoruz. Revir talebimiz olunca sıra yok. Doktor müsait değil gibi gerekçeler ile kabul görmüyor. Sıra şuanda yoksa dahi bize bir gün verin talebimiz ise cevapsız bırakılıyor.”

Mahkum B: “Cezaevinde asker ve özel hareketçi kökenli olan bazı gardiyanlar bulunmaktadır. Bu gardiyanlar sürekli olarak bizi proveke etmekte ve disiplin cezası almamız için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bu nedenle onlar, bizimle her muhatap olduklarında bize disiplin cezası verilmektedir. Bazı sorunlara ses çıkarttığımızda Sesimizi çıkarttığımız konusunda sürekli olarak “adli mahkûmları üzerimize salar, sizleri linç ederler” diye bizleri sürekli olarak tehdit edilmekteyiz. Bu konuda hukuki yolları kullandığımız zamanlarda ise baskılar daha da artmaktadır. Söz konusu gardiyanlar bizi vatan haini gördükleri için hukuku kullanmamızı kabul edememekteler. Mektubumda da belirttiğim üzere açlık grevine girdik. Açlık grevimizin 15 gün sonra mevcut yapılan görüşmeler sonucunda bitirildi. Ancak açlık grevden sonra uygulamalar daha da kötüye gitti.

Cezaevi izleme kurulu olarak kendini tanıtan hiç kimse bizimle görüşmüş değildir. Gelip cezaevini inceleyip, incelemediklerini dahi bilmiyoruz. Ayrıca cezaevi ile ilgili sorunları anlatabileceğimiz kimse de bulunmamaktadır. Zira konu ile ilgili yazdığımız hiçbir dilekçe ilgili yere ulaştırılmıyor.”

Mahkum C: “Biz voltaya çıktığımızda tek sıra dayatması yapılıyor. Bu nedenle iç etkinliğe çıkmıyoruz. Memurlar, ırkçı yaklaşıyorlar. Fırsat bulduklarında, arkadaşlarımızı dövüyorlar, tehdit ediyorlar. Gelen kitaplar basit gerekçelerle verilmiyor.

Dilekçelerimiz gönderilmiyor. Dilekçelerimizin kayıt numarası verilmiyor. Dilekçelerimizin akıbeti noktasında bilgi sahibi değiliz. Dilekçelerimizin akıbetini sorduğumuzda böyle bir dilekçe verilmemiştir, şeklinde cevap veriliyor.

Atalay BAYRAK arkadaşımızın davası sonunda, adli suça dönüştürüldü. Yargıtay onun, yanına sorunlu adli mahkûmları bırakıyorlar ve sürekli bu şekilde baskı yapılıyor.”

Mahkum D: “Yaklaşık 2 yıldır buradayız. Haklarımızı kullandırmıyorlar. Gazete verilmiyor. Açlık grevi başlattık. Taleplerimiz doğrultusunda müdür ile görüştük. Ve taleplerimiz kabul edildi. Ancak, biz grevi bıraktıktan sonra hiçbir talebimiz yerine getirilmedi.

Taleplerimiz:

Ayrımcılığa uğramadan basın yayından, kitaplardan faydalanmak istiyoruz.

Spor, sohbet, kurs ve diğer etkinliklerimiz gasp edilmiştir.

Duvar diplerinde asker şeklinde, tek sıra olarak yürümemiz isteniyor.

Müdür ikiyüzlü bir yaklaşım sergiliyor.

Mehmet DEMİRSOY odadaki (tarafsız da kalıyordu) tutsağı dövmüşler. Şu an da yanımızdadır.

Malta döndüğümüzde, Mevlüt ALTINDAĞIN ağzında sakız olduğu gerekçesi ile hepimize saldırdılar. Sırf bu sebeple 8 arkadaşımıza hücre cezası verdiler. Ayrıca hepimize iletişim yasağı verildi. Savcı ve müdür ile görüştük. Ve bize bu tur yaklaşımları engelleyeceklerini söylediler. Bizde suç duyurularımızı geri çektik. Ancak uygulamalar bu şekilde devam etti, sudan bahaneler ile (örneğin sağımda suç içti diye) hücre cezası veriyorlar, açlık grevimizi savcı sona erdirdi. Ancak taleplerimizi hiç birini yerine getirmede.

Şuanda ziyaretler dışında hiçbir yere çıkmıyoruz. Maltada ki haksız uygulamalar neticesinde maltaya çıkmıyoruz.

En ufak insani gereksinimimizi işkence haline getiriyorlar. Arkadaşlarımızın bir kısmı 7 ayda iki kez terasa çıkarıldı. Talepleri geri çevriliyor.

Cüneyt Sinci arkadaşımız 4 kez çıplak arama yapılmıştır. (Cezaevine kabulde) bunun için savcılığa suç duyurusunda bulunduk. Ancak işleme alınmadı. Bize sinkaflı küfürler ediliyor. Suç duyurumuz işleme alınmadı.

Dilekçelerimizin akıbeti noktasında sıkıntılar yaşıyoruz. Dilekçelerimiz gönderilmiyor.

En küçük bir durumda herkes hücre cezası tehdidi altındadır.”

Mahkum E: “Ben işlediğim iddia edilen siyasi bir suçtan tutuklandım. Yargılandığım dosya yargıtaya gidince bozularak Asliye ceza mahkemesine gönderildi. İşlediğim iddia edilen suçun vasfı değişince beni siyasi mahkumların arasından alıp adli mahpusların yanına aldılar. Bulduğum yer itibari ile adli mahpusların atamamı Kürt olduğum ve daha önce siyasilerin yanında kaldığım için bana karşı hakaret ve küfürler etmektedirler. Cezaevi idaresi çıkan çatışmalarda ailesinden 5 askerin yaşamını yitirdiği bir kişiyi yanına aldı. Bu şekilde yanına gönderilen kişiler ile sürekli olarak aramızda tartışmalar çıkmakta ve bu nedenle mahkemelik olmaktadır.”

Mahkum F: “18.02.2010 tarihinde ağzımda sakız olduğu gerekçesi ile gardiyanların saldırısına uğradık. Boğalarımız sıkıldı. Zorla koğuşlara konulduk. Bize saldıranlar Zafer gardiyanla beraber 6

gardıyordu. Zafer gardiyan boğazımı sıkarak “ seni burada barındırmam yakarım seni, adli mahkumları senin üzerine salarım” diye sürekli olarak tehdit ediyoruz. Biz burada 32 siyasi tutuklu ve mahkumuz. Personel bize karşı sürekli olarak bize karşı keyfi bir tutumu var. Sudan sebeplerle bizlere hücre cezaları verilmektedir.”

Cezaevi Müdürü ile Yapılabilen Görüşme

Heyette bulunan Avukat arkadaşlarımızın görüşmesi sonrası, heyet cezaevi müdürü Bülent Başer'le görüşmek üzere verilen randevu saatinde cezaevine gitmiştir, cezaevlerinde uygulanan güvenlik amaçlı çeşitli cihazlardan geçmeyi ve yanlarına telefon, çanta vb. gibi malzemelerini götürmemeyi kabul eden heyet, elle aranmak istenmiş ancak tarafımızdan kabul edilmemiştir. Bunun üzerine adli personelin ve genel sekreterimizin, adını bilmediğimiz müdür yardımcısı ile telefonda görüşmesi sonucu insan hakları savunucularının insan haklarına aykırı olduğu gerekçesiyle kabul etmedikleri “elle arama” işleminin yapılmasına gerek duyulmadığı söylenmiştir. Mahpusların bulunduğu tarafa geçmek üzereyken, adını öğrenemediğimiz bir uzman çavuş arkasına iki asker alarak heyeti taciz etmiş ve kaba bir biçimde hiçbir açıklama yapmadan sadece “ ***nerden geldiniz***” diyerek heyeti durdurmuştur. Heyetin insani tarzın bu olmadığını, daha uygun bir biçimde sorulacak bir şey varsa sorulması gerektiğini hatırlatması üzerine, uzman çavuş, bizim elle aranmadığımız için giremeyeceğimizi belirterek mahpus yakınlarının beklediği salona dönmüştür. Burada hem bahsedilen uzman çavuşun hem de kayıt işlemini yapan ve bankaların soldan en başında oturan infaz koruma memuru kendisinin oranın amiri olduğunu ve elle arama yapılmadan giremeyeceğimizi söylemiştir. Memura, müdür yardımcısı ile telefon görüşmesi yaptığımızı belirtmemize rağmen, kendisinin yetkili olduğunu ve bizi içeriye bırakmayacağını çok kaba bir biçimde ve yüksek ses tonuyla belirtmiştir.

Aynı uzman çavuş daha da hırslanarak, “***bizim kendisine ait olduğumuzu***” belirtmiş ve oraya kendinden izinsiz ve elle arama yaptırmadan girmeyeceğimizi belirtmiştir. 10 dakika kadar süren tartışma sonrası heyetimiz cezaevi müdürüyle bu koşullarda görüşmemeye karar vererek, jandarma binasına geçip heyetle tartışan uzman çavuşun komutanı ile görüşmek istemiştir. Heyetimize çok ılımlı yaklaşan komutan dilersek cezaevi müdürünü çağırabileceğini belirtmiş ancak heyetimiz bunu kabul etmemiştir. Avukatların sabah ki mahpus görüşmesi tamamlanamadığından heyetin cezaevi müdürüyle görüşmesi (yapılacağı tahmin edilen görüşme) esnasında avukat İbrahim Çeliker mahpus görüşmesinde olduğundan heyet orada beklemeye karar vermiştir. Karakol komutanının bir biçimde haberimiz olmadan bilgilendirdiği cezaevi müdürü incelik göstererek bulunduğumuz yere gelip heyetle görüşmesini orada yapmıştır. Her ne kadar Cezaevi müdürüyle ayaküstü ve askeri personel yanında yapmak zorunda kaldığımız görüşme heyetimizi tatmin etmemişse de, derneğimize yapılan başvurular ve orada bulunuş nedenimiz anlatılmıştır. Cezaevi Müdürü Bülent Başer; “***buldukları cezaevinin diğer cezaevleri kadar dolu olmadığını, 2 siyasi mahpus koğuşu bulunduğunu, siyasi ve adli mahpusların birbirleriyle kesinlikle iletişimlerinin olmadığını, zaman zaman yaşanan sorunların çözülmeye çalışıldığını, basına, kendisine işkence ve kötü muamele yapıldığını ifade eden ..... isimli mahpusun telefon görüşmeleri kayıtlarında ailesine böyle bir şeyin olmadığını söylediğini, hasta mahpusların tedavileri için ellerinden geleni yaptıklarını, randevu gün ve saatlerinde hastaneye götürüldüklerini belirtilmiştir. Heyetimizin, mahpusların hastane ya da başka nedenlerle cezaevine giriş çıkışlarında çırılçıplak soyularak insan onuruna yakışmayan bir biçimde arama yapıldığının doğru olup olmadığı sorusuna ise, aramanın önce üst giysilerin çıkartılarak, arama yapıldıktan sonra üst giydirilip alt giysilerin çıkartılarak arama yapıldığı ve özellikle siyasi mahpusların bunu “örgüt kararıdır” yaptırmayız diyerek ret ettiklerinden, görevlilerin bu yönlü arama yapmak zorunda olmalarından***

kaynaklı sorunlar yaşandığını” söylemiştir. Cezaevi müdürü Bülent Başer, heyetimize cezaevinde yaşanan sorunlarla ilgili kendisinin her zaman aranabileceğini belirtmiştir.

KANAAT VE SONUÇ

Heyetimizde, Rize Kalkandere L tipi Cezaevinde yaşandığı iddia edilen sorunların Türkiye cezaevlerinde yaşanan sorunlarla benzerlik taşıdığı kanaati oluşmuştur.

Yine Kalkandere cezaevinde yaşanan ihlallerin siyasi mahpuslara yönelik olduğu kadar adli mahpusları da aynı oranda etkilediği ve onlara da yönelik olduğu, ancak çoğunluk mahpusun yöre halkı olmalarından kaynaklı yaşanabilecek sıkıntıların dışarıdaki yakınlarını da etkileyeceği endişesi taşıdığı ve hak arama bilincinin yeterli olmayışı nedeniyle cezaevinde yaşadıkları hak ihlallerini açıklanmadıkları, gerek cezaevi içerisinde ziyarete gelen mahpus yakınlarından, gerekse Rize de anılan cezaevinde mahpus kaldıktan sonra salıverilen kişilerle yaptığı görüşmelerde heyetimize aktarılmıştır.

Özgürlüklerinden yoksun bırakılmış kişilerin insani muamele ve insanın doğuştan kazandığı insan onuruna saygılı davranış görme hakkına yönelik aykırı davranışlar, uluslar arası ve iç hukukumuzda mutlak bir şekilde yasaklanmıştır. Bu konudaki birçok düzenlemeye rağmen ne yazık ki cezaevlerinde işkence ve kötü muamele sistematik bir biçimde devam etmekte; özellikle cezaevlerinde kural tanımaz boyutlara ulaşmaktadır. Cezaevlerinde bulunan mahpusların dışarı ile geç iletişim kurmaları (mektup vs. gibi ihlal anlatan yazıların gönderilmemesi, disiplin suçları gerekçe gösterilerek telefon ve görüş haklarının ellerinden alınması vs.) çoğu zaman işlenen suçtan geç haberdar olunmasına neden olmaktadır. Bu durum yaşanan ihlallerin tespitinin ve delillerinin sağlıklı bir biçimde toplanmasını neredeyse olanaksız kılmaktadır. Yine mahpusun kaldığı cezaevinde tutulmaya devamı ve yaşanan hak ihlallerinin faileri ile sürekli karşı karşıya olmaları da hak arama iradesini olumsuz anlamda etkileyebilmektedir. Bu nedenle heyette bulunan avukat insan hakları savunucularının, mahpuslarla yapmış olduğu görüşme notlarını isimsiz olarak raporumuza yazıyoruz, ancak mahkeme kararıyla istendiği takdirde derneğimizde saklı tutulan bu isimler verilecektir.

Ulusal ve uluslar arası kamuoyunda kabul görmüş ve raporları ve çalışmaları birçok ulusal ve uluslar arası kuruluşlarca referans alınan ve İçişleri Bakanlığının 2004/139 sayılı Genelgesiyle yürürlüğe konulan BM bildirgesi uyarınca insan hakları savunucularının korunması gibi zorunlu haller varken, İHD genel merkezi ve Diyarbakır şubesi yöneticilerinden oluşan insan hakları heyetine uygulanan muamele heyetimizi, bu cezaevinde mahpuslara yapılan muamelenin boyutları konusunda dehşete düşürmüştür.

Yine isimleri geçen infaz koruma memurlarının siyasi mahpuslara yönelik; adli mahpuslara potansiyel saldırgan gözülle baktıkları ve etnik kökenlerini dikkate alarak kışkırtmayı hedefledikleri iddiaları çok önemlidir. Bu durumun çok tehlikeli sonuçlarının olabileceği derneğimiz deneyimleri ile sabittir.

Bu nedenlerle heyetimizde, Rize Kalkandere cezaevinde yaşananlar ile ilgili, kamuoyu ve resmi kuruluşlarla paylaşacağımız bu raporumuzda adı geçen görevli personel ve uygulamaları (Terlikle sayıma katılmaya hücre cezası, Sakız çiğnenmesine hücre cezası, Topsakalın kestirilmeye zorlanması vb.) hakkında idari ve adli makamların etkin bir biçimde soruşturma yapması gerektiği kanaati oluşmuştur.

Ahmet Albayrak isimli mahpusun, suç türünün adli olarak değişmesi nedeniyle konulduğu adli koęuša yanına, ÷lkede yaşanan çatışma nedeniyle, ailesinde 5 askerın yaşamını yitirdiği bir kişinin verilmesi dikkat çekicidir.

Ayrıca heyetimiz, Rize ilinde de oluşturulmuş olan “cezaevleri izleme komisyonu” nun özellikle siyasi mahpuslarla görüşmediği ifade edildiğinden, bu cezaevinde her an yaşanabileceğinden endişe ettiğimiz ciddi hak ihlalleri ile ilgili olarak Rize Cumhuriyet Başsavcılığının soruşturma başlatmasını ve TBMM insan hakları komisyonundan acil olarak bir heyetin anılan cezaevine gönderilmesini talep etmektedir.

Sevim Salihoğlu	Raci Bilici	Serdar Çelebi	İbrahim Çeliker
İHD Genel Sekreteri	İHD Diyarbakır Şube Saymanı	İHD Diyarbakır Şube Y.K Üyesi	İHD Diyarbakır Şube Y.K Üyesi